

PARTICULARITĂȚILE ORGANIZĂRII INSTITUȚIEI NOTARIATULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

*Aliona CARA**

ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ НОТАРИАТА В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА

Проблематика деятельности института нотариата, как одного из наиболее динамичных институтов современной системы права становится все более значимым фактором, определяющим роль и место специальных коллегияльных органов, осуществляющих нотариальную деятельность. Представляя собой институт гражданского общества, он должен полностью отвечать и соответствовать законным интересам участников гражданского оборота, не допуская при этом нарушения их прав, содействовать оказанию квалифицированной юридической помощи, реализовывать конституционное право государства.

Вопрос об организации нотариата – один из сложных в современной юридической науке. Находящийся на пересечении частных и публичных интересов, он не только отражает их интересы, но и регулирует. От этого во многом зависит и рациональность применения нотариального инструментария, который должен соблюдать и уважать права личности.

Настоящая статья рассматривает особенности организации нотариата в Республике Молдова на примере других стран, среди которых организация нотариальной деятельности в Российской Федерации. Сравнительный анализ помогает раскрыть специфику функционирования нотариата, его организационно-правовые основы, взаимодействие с другими институтами правового государства.

Особое внимание в статье уделено анализу нотариальных организаций, среди которых нотариальные конторы, некогда прекратившие своё существование в Республике Молдова, ассоциации нотариусов, и союзы способствующие отстаиванию прав нотариусов. Названные в прошлом «машинами по сбору денег» нотариальные палаты по известным причинам были повсеместно ликвидированы.

Слабости молдавского нотариата во многом являются результатом социально-правовой ситуации, сформировавшейся в стране в последнее время, которые в очередной раз указывают на реформирование организационно-правовых механизмов функционирования нотариата, что во многом бы способствовало усилению позиций молдавского нотариата и расширило бы его возможности.

THE PECULIARITIES OF THE NOTARY INSTITUTION ORGANIZATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

The problematics of the notary institution, as one of the most dynamic institutions of a modern legal system is becoming an increasingly important factor in determining the role and place of special collegial bodies carrying out notarial activities. Representing itself institute of civil society, it should answer and completely correspond to legitimate interests of participants of a civil turn, while avoiding violations of their rights, facilitate the provision of qualified legal assistance, implement the constitutional law of the state.

Question on notary institution organization is one of the difficult problems in modern jurisprudence. Being at the intersection of private and public interests, it reflects not only their interests, but also regulates them. In many respects, rationality of application of notarial toolkit which must observe and respect the rights of individuals depends on the mechanism of notary institution organization.

The present article considers features of the organization of notary institution in the Republic of Moldova on the example of other countries, including the organization of notary activity in the Russian Federa-

* *Aliona CARA* – magistru în drept, doctorand la IISD al AȘM.

tion. The comparative analysis helps to reveal the specifics of functioning of notary, its organizational and legal basis, cooperation with other institutions of the lawful state.

Particular attention is paid to the analysis of notarial organizations, including notary chambers that do not exist anymore in the RM, the associations of notaries, and the unions promoting the rights of notaries. Notary chambers named in the past "money collecting equipment" for the known reasons were universally eliminated.

The weakness of the Moldovan notary is the result of social and legal situation that emerged in the country in recent times. It points once again on the problem to reform the institutional mechanisms of notary functioning, that in many respects would strengthen the position of the Moldovan notary and expand its capabilities.

Problema organizării notariale în domeniul dreptului notarial face subiectul unor numeroase investigații științifice, întreprinse de specialiștii diferitor țări atât din domeniul notarial, civil și administrativ. Aspectele organizatorice ale activității notariale sînt reflectate atât în Constituție și legislația privind activitatea notarială în vigoare cît și de autori ruși ca: Романовская О.В., Романовский Г.Б., Репин В.С.; români: Leș Ioan, Hilsenrand, A., Rizeanu, D., Zirra; moldoveni: Chibac Gh., Constantinescu E., Bondarciuc O., Mocanu E., Pistriga V., precum și francezi: Aubert Luc, Jeanne de Poulpiquet ș.a., cu toate acestea instituția notariatului este în dezvoltare permanentă lacunele legislative apasă asupra organizării și activității notariale și acest caz aceste lacune necesită a fi excluse atât din aspect legislativ cît și din cel practic.

Conform DEX-ului termenul de "organizare" conform interpretării gramaticale înseamnă "acțiune de a (se) organiza și rezultatul ei". Verbul "a organiza" semnifică: "a face ca un grup social, o instituție etc. Să funcționeze sau să acționeze organic (repartizînd însărcinările și coordonîndu-le conform unui plan adecvat); a stabili și a coordona mijloacele tehnice, economice, administrative, astfel încît să permită executarea în condițiile optime a unui proces"¹. În acest sens organizarea notarială include elementele structurale definitorii necesare pentru practicarea activității de notar, condițiile și rigorile impuse de legislația în vigoare pentru practicarea activității de notar, subiecții care au dreptul la exercitarea activității de notar, organele competente de reglementare și control al activității notariale.

După modelul sovietic notariatele de stat au fost organizate ca organe administrative cu atribuții specifice procedurii necontencioase. Descentralizarea economică și tranziția spre o economie de piață a impus o nouă organizare notarială.

Notariatul a trecut prin diferite perioade, fiind impus de a se reorganiza în dependență de diferiți

factori: politici, sociali, economici. În anii 1997-2003 în Republica Moldova a fost instituit notariatul de tip latin, în prezent în acest sens, experții internaționali în domeniul notariatului au constatat o serie de discrepanțe între prevederile cadrului normativ național și cel internațional, mai ales odată cu modificările legii cu privire la notariat din 2002: fiind introdus notariatul de stat, excluderii asocierii obligatorii ale notarilor și introducerea taxei de stat, aceste modificări au fost criticate de asociațiile internaționale ale notarilor.

Astfel în perioada 1997-2003 organizarea notarială a fost structurată după cum urmează:

- Ministerul Justiției;
- Camera Notarială;
- Camerele Notariale Teritoriale;
- Notarul Privat.

Ulterior instituția notariatului a suferit modificări și în prezent avem doar **Ministerul Justiției** care se ocupă de promovarea politicii notariatului și implementarea acestor politici în practică și **notarii publici**.

Organizarea notarială în diferite state depinde în mare parte de forma organizatorică juridică al unui stat: stat federativ, stat unitar, monarhie. Миронов А.Н.,² a structurat organizarea notarială rusească reprezentînd sistemul organelor și persoanelor cu funcție de răspundere ce include:

- Ministerul Justiției al FR;
- Ministerele Justiției ale Republicilor ce fac parte componentă ale FR;
- Administrarea justiției subiecților FR;
- Camerele notariale;
- Birourile notariale de stat;
- Notarii privați;

Introducerea notariatului în diferite țări a avut ca impact crearea stabilității în raporturile, care prezintă o importanță pentru societate și stat, facilitînd activitatea unor organe de stat ca: instanțele judecătorești, oficiile cadastrale, departamentul tehnologii

¹ DEX, Dicționar explicative al limbii române. Ediția a II-a, București: Univers Enciclopedie, 1998. – p.727.

² Миронов А.Н. Нотариат: Учебное пособие. – М.: ФОРУМ: ИНФРА – М, 2005. с. 115.

informaționale, subdiviziunile acestuia, inclusiv oficiile stării civile, prin executarea unor obligații, care le aparțineau înainte de a fi transmise către organele notariale. Notariatul este o instituție care contribuie la prevenirea apariției eventualelor conflicte, apărarea drepturilor și intereselor civile, asigurării exercitării lor, ci nu prin executarea funcțiilor judiciare. Notariatul este o instituție împuternicită să îndeplinească anumite funcții, ce aparțin statului. Statul a atribuit persoanelor ce desfășoară activitate notarială să realizeze funcțiile în numele său. În acest context, notariatul este reprezentantul statului exercitând funcția dată, deși notarul nu intră în categoria organelor de stat, statul a impus rigori stricte pentru practicarea activității de notar. Contraverse privind statutul juridic al activității notariale au fost duse în literatura de specialitate. Astfel, în opinia autorilor români A. Hilsenrand, C. Zirra și D. Rizeanu, sub imperiul vechii organizări notariale s-a considerat, că notariatul de stat este un organ al administrației de stat.³ Autorul român Ioan Leș, cercetând legislația privind organizarea notarială de stat anterioară afirmă că: ”s-a argumentat relevant într-o asemenea caracterizare asupra faptului neposedării caracterului jurisdicțional al activității notariale, iar ”controlul și îndrumarea activității notariale aparține Ministerului Justiției, ca organ central al administrării publice.”⁴ În mod izolat s-a acreditat și opinia potrivit căreia notariatul are o competență jurisdicțională și face parte din sistemul organelor jurisdicționale. O atare calificare este contrară atribuțiilor și naturii activității notariale. În sistemul legislației anterioare organele notariale nu puteau fi incluse decât în sistemul organelor cu atribuții administrative. Noua reglementare a activității notariale diferă fundamental de vechea structură notarială. În prezent, notarii publici români sunt organizați în birouri notariale, iar titularul acestuia nu este funcționar de stat; notarul public exercită atribuțiile unei profesii liberale.

Cu toate că, după părerea autorilor români notariatul de stat în perioada sovietică era privită sub un aspect critic, în Republica Moldova, notariatul de stat în acea perioadă este privit și ca un exemplu de urmat în anumite particularități, notarul privat *Constantinescu E.*, consideră că diferența principală dintre notariatul din perioada sovietică și cea de azi, este siguranța, lipsa în prezent al siguranței în activitate și în actele îndeplinite. Din practica autorului, din 1985 pînă în 1995 nu erau cazuri de judecare în primă instanță sau de cercetare a actului notarial în-

deplinit în organele de anchetă. Acum, însă așa situații se mai întîlnesc, cauza este întregul sistem care necesită cercetări aprofundate și ”intervenții radicale.” În perioada de așa-numita tranziție (cam de lungă durată) nici notarul, nici participantul la actul notarial nu sunt în siguranță. Corupția, dezordinea și haosul care mai persistă în multe relații sociale pun în pericol actul notarial, fiind o acțiune directă asupra securității statului. ”Nu sunt niște afirmații banale, este realitatea care nu poate fi neglijată”. În opinia noastră notarul nu face parte din categoria organelor de stat, fiind o instituție preventivă de apărare a intereselor persoanelor și garantarea drepturilor lor, activitatea notarială are ca scop constatarea unor raporturi juridice civile și comerciale nelitigioase.

Statul ocrotește drepturile și interesele cetățenilor săi, conform art.16 din Constituție: ”respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului, toți cetățenii Republicii Moldova sînt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială”. În conformitate cu Legea 1453/2002 art.2: „notariatul este o instituție publică de drept, abilitată să asigure, în condițiile legii, ocrotirea drepturilor și intereselor legale ale persoanelor și statului prin îndeplinirea de acte notariale în numele Republicii Moldova”. În virtutea prevederilor Constituției RM, puterea legislativă, executivă și judecătorească sînt separate și colaborează în exercitarea prerogativelor ce le revin. Notariatul fiind o instituție publică are tangențe cu puterile statale, mai ales fiind abilitată în condițiile legii să asigure drepturile și obligațiile cetățenilor. Instituția notariatului stă la mijloc acționînd în numele statului și apărînd interesele și drepturile cetățenilor.

Republica Moldova este un stat suveran și independent, unitar și indivizibil. În Republica Moldova puterea legislativă, executivă și judecătorească sînt separate și colaborează în exercitarea prerogativelor ce le revin, potrivit prevederilor Constituției, **organizarea notarială** este stabilită de către **Ministerul Justiției**.

În conformitate cu legislația în vigoare Ministerul Justiției are următoarele funcții:

- a) eliberează și retrage licențele pentru activitatea notarială;
- b) supraveghează și efectuează controlul activității notariale și al modului de întocmire a actelor notariale;
- c) aprobă în condițiile Legii cu privire la nota-

³ Hilsenrad A., Rizeanu D., Zirra C. Notariatul de stat. București: Editura Științifică, 1964, 307p., p. 12.

⁴ Leș I. Organizarea sistemului judiciar, a avocaturii și a activității notariale. București: Edit. Lumina Lex, 1997, 303 p., p. 234.

⁵ Constantinescu E. E greu să fii notar, dar nu mai greu decât să fii om, Revista Națională de Drept Nr. 7, iulie 2006, p. 2-6., p. 6

riat, actele normative necesare pentru desfășurarea activității notariale;

d) contribuie la asigurarea practicii notariale unice și a analizei statistice a actelor notariale, precum și elaborează recomandări metodologice privind aplicarea uniformă a legislației ce reglementează activitatea notarială tuturor instituțiilor care realizează activitatea notarială;

e) stabilește numărul necesar de notari de stat, notari privați, notari stagiați; legalizează autenticitatea semnăturii notarului și a ștampilei acestuia pe actele persoanelor fizice și juridice destinate prezentării în autoritățile competente ale altor state;

f) selectează și atestază cadrele notariale; ține registrul gajului; ține arhiva notarială de stat; ține evidența dosarelor succesoriale și a testamentelor;

g) crează rezerve de cadre ale Ministerului Justiției, organizează activitatea de perfecționare a colaboratorilor Ministrului Justiției, organizează activitatea de perfecționare a colaboratorilor Ministerului Justiției, consultanților, șefilor de cancelarie din instanțele judecătorești, executorilor judecătorești, notarilor, avocaților, participă la elaborarea programelor didactice pentru pregătirea și ridicarea nivelului profesional al cadrelor⁶.

În acest sens, legea cu privire la notariat stipulează expres funcția de organizare al activității notariale al Ministerului Justiției: acțiuni de înregistrarea a foilor cu antet pe care se întocmesc actele notariale (art.4 alin. 3 al Legii); eliberarea licenței pentru activitatea notarială, în baza hotărârii Comisiei de licențiere al activității notariale (art.13 alin.1 al Legii); încasarea plății pentru eliberarea licenței pentru activitatea notarială (art.13 alin.3 al Legii); suspendarea și încetarea activității de notar la înaintarea hotărârii Comisiei de licențiere a activității notariale (art. 15 al.3, art. 16 al. 2 al Legii).

Un exemplu elocvent diferit de situația notariatului în Republica Moldova este în Federația Rusă notariatul este împărțit în dependență de împărțirea teritorial administrativă, numărul notarilor este determinat de factori obiectivi ca: numărul locuitorilor unei regiuni, unor orașe, unor raioane, unor suburbii, organele locale de justiție împreună cu camera notarială locală stabilesc numărul necesar de notari. În caz de necesitate a unui notar într-o anumită localitate organul de justiție adresează o scrisoare Ministerului Justiției cu rugămintea de a deschide un birou notarial de stat⁷. Păstrarea birourilor notariale

de stat a fost impusă de o realitate obiectivă. În primul rând în birourile notariale de stat se păstrează arhiva notarială de ani de zile, în localitățile unde nu sînt birouri notariale de stat arhiva este transmisă biroului notarial privat. În al doilea rînd trecerea din notarul de stat în notarul privat este destul de dificilă din considerentul depășirii barierei psihologice, notariatul de stat fiind tutelat de către organul de justiție, iar notariatul privat fiind obligat să activeze fără intervenția și ajutorul organelor de justiție, și în al treilea rînd în localitățile unde au rămas notariatele de stat ei sînt răspunzători toate dosarele de moștenire, fapt ce a fost diferit de situația notarilor de stat din Republica Moldova. Acest sistem de diferențiere al notarilor de stat de cei privați a fost criticat de către profesorul universitar rus *Тарбагаева Е.Б.* El susține că art. 36 al Legii cu privire la notariat al Federației Ruse⁸ are discrepanțe și anume notarii de stat au mai multe împuterniciri decât notarii privați, ei au dreptul să se ocupe de dosarele de succesiune, eliberarea certificatelor de proprietate în cazul decesului unuia din soți, în orașele mari în regiunile unde nu sînt notari de stat, dosarele de succesiune sînt duse de către notarii privați, organele de înregistrare de stat împreună cu camera notarială decid care dintre notarii privați vor duce dosarele de succesiune. Apare în cazul dat o întrebare dacă notarul privat refuză să ducă dosarele de succesiune. Camera notarială teoretic și în conformitate cu legislația în vigoare nu poate să-l oblige să accepte⁹, deoarece legislația nu prevede procedura de formare a drepturilor de succesiune de către notarii privați. O altă diferențiere dintre notarii de stat și cei privați a fost făcută de către autorul comentariului Legii cu privire la notariat al Federației Ruse *Репин В.С.*,¹⁰ a indicat care sînt criteriile după care s-a condus legislatorul la împuternicirea notarilor de stat cu atribuțiile de – procedura succesorală, eliberarea certificatului de moștenitor, luarea măsurilor de asigurare al moștenirii. În primul rînd, toate documentele de arhivă se găsesc în birourile notariale de stat și toate testamentele care au fost întocmite anterior se păstrează la notarii de stat. În al doilea rînd în cazul unei multitudini de notari, va fi greu de decis care la care dintre notari de adresat, sau care dintre notari să ia măsurile de păstrare și asigurare a moștenirii. În al treilea rînd notarul privat uneori

⁶ Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova cu privire la Ministerul Justiției a Republicii Moldova nr. 129 din 15.02.2000, MO nr. 19-20/210 din 24.02.2000, p. 15, 28.

⁷ Репин В.С. Комментарий к Основам законодательства Российской Федерации о нотариате, Изд. НОРМА, Москва 2000, 296 с., с.11.

⁸ Основы Законодательства Российской Федерации о нотариате, от 11.02.1993, Ведомости Съезда народных депутатов Российской Федерации и Верховного Совета Российской Федерации, 1993 г., № 10, ст.357

⁹ Тарбагаева Е.Б., К вопросу о толковании и применении статьи 36 Основы Законодательства Российской Федерации о нотариате, Нотариальный Вестник №1/2008, с. 41-44.

¹⁰ Репин В.С., op.cit., с. 77

își mută sediul dintr-o localitate în alta, astfel pot apărea probleme pentru moștenitori.

În conformitate cu Legea 1453/2002, art. 12 admiterea persoanelor la profesia de notar se face în baza cererii depuse de persoană la Ministerul Justiției privind solicitarea permisiunii de activa în calitate de notar de stat sau privat, investirea prin ordinul Ministrului Justiției, cu împuterniciri de activa în calitate de notar de stat sau privat, depunerea jurământului, înregistrarea în Registrul de Stat al Notarilor, primirea licenței pentru activitatea notarială și a legitimației de notar, depunerea la ministerul Justiției a specimenelor de semnătură și a amprentelor sigiliilor, pe lângă condițiile menționate notarul privat este obligat să încheie contract de asigurare de răspundere civilă, și să informeze Ministerul Justiției despre locul îndeplinirii de către el a actelor notariale. Timp de 90 de zile notarul privat trebuie să îndeplinească condițiile menționate. Discuții privind organizarea activității notariale au fost duse de autori fiind analizate sub diferite aspecte, astfel autorul român *Leș Ioan* consideră elementul structural aflat la baza activității notariale este biroul notarului¹¹. În prezent, notarii sunt organizați în birouri notariale, iar titularul unui asemenea birou nu este funcționar de stat; notarul exercită atribuțiile unei **profesii liberale**. În literatura de specialitate apar multe contraverse privind statutul notarului sau ce al biroului notarial, deci cine este subiect de drept – notarul sau biroul notarial? Pentru a răspunde la această întrebare e necesar de analizat legislația privind activitatea notarială. Până la intrarea în vigoare al Legii RM ”Cu privire la notariat”, nr. 1153-XIII din 11.04.1997 în calitate de subiect de drept apăreau doar birourile notariale de stat. Ca rezultat orice document era autentificat de către biroul notarial de stat, acesta fiind calificat drept subiect de drept. Biroul notarial conform art. 11, 27 al Legii nr. 1453 – XV din 08.11.2002, reprezintă încăperea unde notarul, unde își desfășoară activitatea notarială un notar, sediul notarului.

Până în 2010 sistemul notarial al Republicii Moldova era compus din notari de stat și notari privați, respectiv aveam birouri notariale de stat (art. 27/3 al Legii cu privire la notariat nr. 1453–XV din 08.11.2002, ”Guvernul stabilește rețeaua birourilor notariale de stat, structura și statele de personal ale acestora, la propunerea Ministerului Justiției”), și birouri notariale private.

Biroul notarial nu este o persoană fizică, atît conform legislației fiscale, art. 5 p. 3 al Titlului I al Codului Fiscal¹², cît și conform art. 17 Codului

Civil al RM¹³ ”persoana fizică subiect de drept este titularul de drepturi și obligații, care formează conținutul raportului juridic civil”. Biroul notarial nu este nici persoană juridică. Legislatorul nu a prevăzut calitatea de persoană juridică al biroului notarial spre deosebire de art. 17 al Legii Ucrainei ”Cu privire la notariat” Nr. 3425-XII¹⁴. Faptul că **biroul notarial nu este subiect de drept** și nu poate fi luat la evidență inspectoratele fiscale menționat și în p. 4 Scrisorii Inspectoratului Fiscal de Stat Nr. 10–6-04/94-433 din 19.02.1999.¹⁵ *Ca concluzie menționăm că, biroul notarial nu poate avea un cod fiscal special, precum și nu poate duce contabilitate aparte. Ca urmare deducem că biroul notarial nu este subiect al dreptului, precum și nu desfășoară nici o activitate.*

Autorul *Pistriuga Vitalie* menționează în articolul său: ”orice document notarial, la fel pe orice alt document eliberat de către notar, urmează a fi menționat expres faptul, că actul notarial este îndeplinit de către notar, și nu de către biroul notarial; această regulă se referă și la corespondența notarului; deseori, totuși, bazîndu-se pe practica veche, unii notari în anunțurile privind deschiderea succesiunii, publicate în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, precum și în alte reviste și ziare, stipulează, că ‘Biroul notarului ... anunță deschiderea dosarului de succesiune ...’, însă anunțul corect, în corespundere cu prevederile legislației în vigoare, trebuie să fie ‘Notarul anunță deschiderea succesiunii...’, deoarece deschide succesiunea anume notarul, și nu biroul notarial¹⁶’. Conform Regulamentului privind cerințele necesare pentru amenajarea biroului notarului¹⁷ care va intra în vigoare pe data de 01.01.2012: ”3. Biroul notarului nu este personalitate juridică” încă o dovadă ale celor expuse anterior.

O întrebare contraversată în ultimul timp a apărut referitor la păstrarea documentelor în arhiva notarială. Arhiva notarială nu poartă un caracter static; la arhivă se apelează de fiecare dată cînd actele notariale sînt pierdute sau deteriorate, iar asemenea cazuri sînt destul de frecvente. Soluția propusă de Ministerul Justiției – păstrarea provizorie la notari

RM nr. 62/522 din 18.09.1997, art. 5, al. 3

¹³ Băieșu Aurel, Băieșu Sergiu, Buruiiană Oleg, Codul civil al Republicii Moldova, Comentariu, Art. 1 – 511, Edit, Tipografia Centrală, 2006. – Vol. I, p. 58

¹⁴ Закон Украины о нотариате («Про нотариат»), №3425-XII от 02.09.1993// Відомості Верховної Ради, 1993, №39, ст. 383

¹⁵ Scrisorii Inspectoratului Fiscal de Stat Nr. 10–6-04/94-433 din 19.02.1999.

¹⁶ Pistriuga V. op.cit., p. 55

¹⁷ Hotărîrea Guvernului cu privire la aprobarea Regulamentului pentru amenajarea biroului notarului, MO nr.78-79 din 21.04.2009, în vigoare din 01.01.2012.

¹¹ Leș I. op.cit., p. 224.

¹² Legea RM Codul Fiscal, nr. 1163-XIII din 24.04.1997, MO al

(75 de ani) – este o soluție doar pentru câțiva ani și după părerea notarilor privați nu din cele mai reușite. În același timp notarii privați consideră că păstrarea documentelor în arhiva de stat ar fi economisitoare, și documentele ar fi în siguranță, este necesar de menționat că arhiva actelor notariale este garanția protejării dreptului la proprietate. O opinie opusă o are Ministerul Justiției care consideră inoportun transmiterea documentelor în arhiva de stat, din motivul nesiguranței viitoare ale documentelor transmise spre păstrare. Colaboratorii Arhivei de Stat pot fi ușor corupți având un salariu mic, și în acest caz pot fi ușor ”cumpărați” de a elibera documentele persoanelor interesate. În **Germania** practica e cu totul diferită aici notariatul se consideră ca un ”business de familie” fiind transmis din generație în generație, astfel documentele se păstrează în arhiva notarială al fiecărui birou notarial câteva zeci de ani.

În anul 2006 a fost contestat și anulat Regulamentul privind pregătirea și depunerea actelor în arhiva notarială, aprobat prin ordinul Ministrului Justiției nr.55 din 27.02.2006 și de Directorul Serviciului de Stat de Arhivă al Republicii Moldova la 27.02.2006, publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, pe data de 17 martie 2006 nr. 43-46 (Hotărârea instanței de contencios administrativ a Curții de Apel Chișinău din 30 martie 2007, dosar nr. 3/91/07 și Decizia Colegiului Civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 18 iulie 2007, dosar nr. 3r-1121/07.¹⁸)

O altă întrebare care trezește discuții este mărimea unor birouri notariale. Spațiul în care notarul își desfășoară activitatea notarială poate fi deținut în proprietate sau în posesie, legislația în vigoare nu prevede nici o restricție asupra mărimii încăperii biroului notarial sau calității de a fi posesor sau proprietate, cu excepția faptului asigurării notarilor de stat cu încăperi special amenajate pentru a exercita activitatea notarială de către notarii de stat. Contradicțiile ce apar la moment sînt exercitarea obligației notariale de a păstra secretul notarial. În conformitate cu art. 6 din Legea cu privire la notariat nr. 1453–XV din 08.11.2002: ”persoana care desfășoară activitate notarială are obligația de a păstra secretul cu privire la actele îndeplinite și la faptele care i-au devenit cunoscute în timpul activității sale,” ca consecință avînd un spațiu mic, notarul fiind pus în situația cînd alte persoane decît cele interesate pot aștepta în birou și neavînd nici o intenție directă, no-

tarul poate încălca etica profesională și prin inacțiune de a nu lua măsurile necesare pentru executarea obligației de a păstra secretul notarial. *O sugestie în acest caz ar fi asocierea notarilor în birouri notariale mai mari, astfel ar fi posibil de a organiza și de a avea condiții de păstrare a documentelor, în arhiva notarilor, cazul similar este în Germania unde notarii în majoritatea cazurilor se asociază și activează în birouri notariile, ceea ce ar duce și la rezolvarea problemei spațiilor mici ale unor birouri notariale, problemă ce este discutabilă în ziua de azi.*

Notarul își exercită funcțiile sale în conformitate cu Legea nr. 1453/2002 nu în baza unui contract de muncă, care presupune un raport de subordonare, ci în temeiul statutului funcției sale. Cu toate că, legislatorul nu a prevăzut expres procedura, notarii de stat cădeu sub incidența Codului muncii, reieșind din acest fapt, apar multe neclarități și dubii în practică. Există deosebiri între modul de exercitare a funcției de către notar și posesorii altor profesii liberale – medici, arhitecți, avocați, auditori. Consecința exercitării unui serviciu de interes public de către notar rezultă într-o serie de obligațiuni impuse de către stat. Accesul la profesia de notar, locul exercitării profesiei cît și însași activitatea notarului se află sub controlul minuțios din partea statului – moment nespecific pentru alte profesii liberale¹⁹. Notarul fiind o instituție publică, legislația în vigoare stabilește anumite incompatibilități și restricții: Conform art. 21 al Legii nr. 1453/2002, activitatea notarială este incompatibilă cu orice altă activitate remunerată, cu excepția celei științifice, didactice și de creație,

În **România** avem o organizare notarială de tipul următor Biroul notarial se înregistrează la curtea de apel în circumscripția căreia își are sediul. Această operație trebuie realizată în termen de 60 de zile de la numirea notarului public. În cazuri temeinice, ministrul justiției poate să prelungească termenul de 60 de zile. Sancțiunea neînregistrării biroului notarial în termenul legal este revocarea numirii notarului public. Notarii pot activa individual în cadrul unui birou sau se pot asocia, în cazul dat ei vor încheia un contract de societate civilă.

Organizarea activității notariale în România a fost inspirată de legislația franceză. În **Franța**, în fiecare departament există o cameră de notari; pe lângă fiecare curte de apel funcționează un consiliu regional de notari, iar pe lângă Ministerul Justiției un consiliu superior al notarilor (art.2 Ordonanța din 2 XI 1945 privitoare la statutul notariatului)²⁰. Orga-

¹⁸ Hotărârea instanței de contencios administrativ a Curții de Apel Chișinău din 30 martie 2007, dosar nr. 3/91/07 și Decizia Colegiului Civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție din 18 iulie 2007, dosar nr. 3r-1121/07

¹⁹ Mocanu E. op.cit., p. 10

²⁰ Loi du ventôse An.XI : Règles organiques du notariat :

nizarea notarială este asemănătoare și în alte state europene. Există însă și unele particularități. Astfel, de pildă, în **Suedia** în fiecare municipiu există cel puțin un notar public, în această țară activitatea notarială nu este considerată, de regulă, ca o ocupație exclusivă. Aceste restricții impun față de instituția notarului îndeplinirea obligațiilor sale fără a fi implicați în alte activități. Îndeosebi statutul notarului de tip latin diferă mult de de statutul notarului de tip anglo-saxon, și în acest context organizarea instituției notarului în aceste țări este mai complexă și este controlată în condiții mai riguroase de către organele de supraveghere.

Importanța structurilor organizatorice ale instituției notariale: camerele notariale, asociațiile notariale și uniunile notariale.

Camerile notariale au funcții strict determinate de apărare și de protejare al notarilor care sînt membri ai camerei notariale, reieșind din această obligație de a deveni membru ai camerei notariale cu toate că contravine principiului libertății de a se alia la în vederea reprezentării intereselor lor profesionale în asociații. **Camera notarială** în RM nu a ținut piept cerințelor și a fost desființată. Însă în alte țări prezența Camerei Notariale este un avantaj pentru notari, un exemplu elocvent este **Canada**. Canada a prezentat un interes dublu pentru teza în cauza deoarece sistemul federal al Canadei este împărțit pe provincii astfel în provincia Quebec sistemul notarial este de tip latin iar în restul Canadei de tip anglo-saxon. În rezultatul colaborărilor dintre camerele notariale din Quebec (Canada) și România a fost elaborată o carte unde au fost incluse particularitățile sistemului notarial din Quebec și România pentru anii 2002-2005, (Camera notarilor din Profesia de notar în Quebec, Program Canada-România, Chambre des notaires du Quebec, 2003)²¹, unde au fost expuse în linii generale organizarea sistemului canadian notarial și unele elemente ale sistemului român. Camera notarilor îl poate obliga la parcurgerea unui stagiu de perfecționare pe candidatul care începe să profeseze efectiv după trecerea unei perioade mai mari de doi ani de la obținerea permisului de exercițiu sau la promovarea stagiului. Camerele notariale au funcții strict determinate de apărare și de protejare al notarilor care sînt membri ai camerei notariale, reieșind din această obligație de a deveni membru ai camerei notariale cu toate că contravine principiului libertății de a se alia la în vederea reprezentării intereselor lor profesionale în asociații, Camera notarială în RM nu a ținut piept cerințelor și

a fost desființată. Însă în alte țări prezența Camerei Notariale este un avantaj pentru notari, un exemplu elocvent este **Canada**. Canada a prezentat un interes dublu pentru teza în cauza deoarece sistemul federal al Canadei este împărțit pe provincii astfel în provincia Quebec sistemul notarial este de tip latin iar în restul Canadei de tip anglo-saxon. În rezultatul colaborărilor dintre camerele notariale din Quebec (Canada) și România a fost elaborată o carte unde au fost incluse particularitățile sistemului notarial din Quebec și România pentru anii 2002-2005, (Camera notarilor din Profesia de notar în Quebec, Program Canada-România, Chambre des notaires du Quebec, 2003)²², unde au fost expuse în linii generale organizarea sistemului canadian notarial și unele elemente ale sistemului român. Obligatorietatea contractului de răspundere civilă profesională este pusă nu doar pe seama notarilor din Republica Moldova, o practică mai bogată o întâlnim în **Quebec**, conform art. 1 din Regulamentul subscrierii la Fondul de asigurare pentru răspundere profesională al Camerei Notariale din Quebec: ”orice notar este obligat să subscrie la Fondul de asigurare al Camerei Notariale din Quebec”. Fondul are cinci clase asigurări, notate cu litere (A, B, C, D și E), primul fond A este destinat notarilor ce nu intră în categoria B și C iar în categoria B sînt incluse persoanele care activează pentru Guvernul Quebecului și organizațiile municipale ale Quebecului, clasa C din Fond este destinată persoanelor ca: orice notar care nu exercită nici o activitate profesională cu titlu de notar sau care nu îndeplinește nici un act sau serviciu profesional, în baza căruia răspunderea sa profesională ar putea fi angajată, și clasele D și E sînt menite pentru foștii membri ai Fondului.

În Germania Camera Notarială Federală are sediul în Koeln, iar camerele notariale teritoriale care sînt 21 la număr sînt repartizate conform împărțirii administrativ teritoriale. În camerele notariale sînt înregistrați în jurul la 9000 de notari²³, notarii fiind protejați de camerele notariale. Camerele notariale stabilesc politicile principale, noile concepte, reprezentă interesle notarialor.

O altă țară cu o experiență bogată în dreptul notarial este **Austria**. În Austria persoanele care doresc să devină notari de drept civil trebuie să întrunească următoarele condiții: să fie absolvenți ai Facultăților de Drept și să treacă un stagiu de minimum nouă luni în cadrul instanței de judecată. În cadrul Biro-

(v.s.n.04.01.s., not. N*04.28).

²¹ Profesia de notar în Quebec, Program Canada-România 2002-2005, Chambre des notaires du Quebec, 2003, 250 p.

²² Profesia de notar în Quebec, Program Canada-România 2002-2005, Chambre des notaires du Quebec, 2003, 250 p.

²³ Нотариусы и их организация, Информация Федеральной нотариальной палаты, 2009, www.bnotk.de, situl vizitat la data de 01.12.2010.

ului notarial candidații pot să acumuleze cunoștințe și experiență practică în domeniul dreptului notarial. Pentru a fi calificat în calitate de notar de drept civil este necesar de a trece un examen compus din două probe: proba verbală și proba scris. Examenul este administrat de către o comisie formată din patru membri: președintele (vice-președintele) al instanței judiciare regionale superioare, un judecător și doi notari. Formarea notarilor de drept civil nu se finalizează odată cu susținerea examenului de specialitate. Toți notarii de drept civil precum și candidații au obligația de a-și perfecționa în continuu cunoștințele și aptitudinile profesionale. Formarea continuă al notarilor de drept civil este administrată de către Academia Notarială și Societatea Notarilor – Candidați care coordonează și organizează diferite programe, conferințe, mese rotunde, și seminare educative în domeniul teoretic și practic al notariatului. Notarii de drept civil sînt numiți de către Ministrul Justiției Federativ. Candidații care aplică pentru funcția de notar de drept civil trebuie să aibă o experiență de minimum șapte ani de stagiu de muncă în domeniul profesional, predominant de natură notarială. Aceasta include un stagiu de minimum trei ani în cadrul unui birou notarial de drept civil după care să treacă cu succes examenul de calificare²⁴. Din cele prezentate anterior observăm că activitatea notarială în țările sistemului romano-germanic are o importanță deosebită din aceste considerente candidatul la funcția de notar trebuie să petreacă un stagiu și să treacă examenele de calificare.

Legislația FR Ruse conține norme similare privind răspunderea disciplinară a notarilor. Răspunderea notarilor nu este reglementată de către legislația FR. Notarul privat nu se află în raporturi de muncă cu Camera Notarială și nici cu Ministerul Justiției al FR, de aceea dacă și poate fi invocată răspunderea în cazul dat doar răspunderea administrativă. Conform art. 12 al Bazele legislative cu privire la notariat²⁵ care prevede deprivarea notarului privat (pentru săvîrșirea unor încălcări disciplinare²⁶). Astfel, răspunderea disciplinară a notarilor de stat poate fi invocată în cazurile: a) neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu, procedurii notariale, ordinelor și dispozițiilor organelor de justiție, dacă nu conține alee elemente

ale contravențiilor administrative sau penale; b) săvîrșirea acțiunilor care sînt contrare normelor morale, și nu corespund statutului notarului, indiferent de faptul cînd au fost săvîrșite în timpul orelor de lucru sau în afara orelor de lucru. Cazurile de încălcare disciplinară a notarilor de stat este mai larg: a) neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a hotărîrilor adunărilor notarilor – membrilor camerilor notariale, precum și conducerea camerei notariale; b) neîndeplinirea hotărîrilor privind taxele notariale, adică ridicarea neautorizată a taxelor pentru serviciile notariale; c) încălcarea termenilor de plată a contribuțiilor de membru în camera notarială, precum și mărimea contribuțiilor. În RM situația notarilor publici este un pic deferită, astfel cazurile de încetare al activității notariale sînt: a) depunerii cererii; b) necorespunderii condițiilor prevăzute la art.9; c) decesului; d) condamnării de către instanța de judecată printr-o hotărîre definitivă pentru săvîrșirea cu intenție a unei infracțiuni; e) declarării lui dispărut fără veste sau declarării morții lui; f) retragerii licenței; g) atingerii vîrstei de 65 de ani.

O opinie prezentată de autorii ruși *Зайцева Т.И., Галеева Р.Ф., Ярков В.В.*²⁷, care susțin că, instituția notariatului are o reglementare strictă legislativă, procedura de obținere a licenței este supravegheată de Ministerul Justiției al Republicii Moldova, are o organizare și o evidență a activității, toate acțiunile notariale sînt înregistrate în registre speciale, se găsesc sub controlul organelor de stat și jurisdicție teritorială însă aceste argumente nu sînt suficiente pentru a considera notariatul instituție de stat. Aceeași poziție este susținută de Onoratul Președinte ale Federației Regale Notariale din Belgia, *Eric Deker* în raportul său, *Profesia de notar, etica și structura sa*²⁸: ”Notarul reprezintă, apărătorul puterii publice, el îndeplinește funcții publice. El este considerat ca un funcționar public. Însă el nu poate fi considerat în același timp persoană cu funcție de răspundere în sensul comun al cuvîntului. El nu este inclus în ierarhia organelor de stat. Notarul nu are organ ierarhic superior, cărui ar trebui să se supună, care i-ar dicta regulile de conduită. Notarul nu se supune nici Ministerului Justiției, nici Procuraturii sau Instanței Judecătorești, el trebuie să se supună doar legii. Însă este necesară supravegherea calității întocmirii actelor notariale. Astfel notarul va fi supravegheat și controlat de diferite organe, cum este reglementat în fiecare țară aparte, Ministerul Justiției, Procura-

²⁴ Camera Notarială din Austria, În: <http://www.notar.at/en/portal/dernotar>, vizitat la 10.10.2009.

²⁵ Основы Законодательства Российской Федерации о нотариате от 11 февраля 1993 года, Ведомости Съезда народных депутатов Российской Федерации и Верховного Совета Российской Федерации, 1993 г., №10, ст. 357.

²⁶ Романовская О.В., Романовский Г.Б., Актуальные проблемы правового закрепления ответственности нотариуса// În Нотариус 2000.№1.

²⁷ Зайцева Т.И., Галеева Р.Ф., Ярков В.В. Настольная книга нотариуса. – М., 2000. Т.1 – С. 1.

²⁸ Eric Deker, *Profesia de notar, etica și structura sa*, vezi: Осма-тескул К.Н. Юридический статус нотариуса и его роль в правовом государстве, În: Нотариус, №4 (36) 2002, с.27.

tura, Camera Notarială, sau Consiliul Superior. Dar această supraveghere este necesar de a fi efectuată în așa mod ca să nu diminueze independența notarului – sau trebuie efectuată astfel încât supravegherea și controlul să nu pună obstacole notarului în contestarea actelor și acțiunilor organelor de control și supraveghere, dacă în conștiința și conform legislației în vigoare consideră că este corect. Puterea judecătorească va trebui să soluționeze acest litigiu. În acest fel, notarul este independent și independența sa este garantată, în primul rând inamovibilității și imparțialității sale.²⁹

Republica Moldova a aderat la Uniunea Internațională a Notarilor de tip Latin (în continuare UINL) în 2002, deși în anul 1999 a fost aprobat un cod deontologic al notarilor din Moldova, însă în prezent practic nu are nici o aplicare. Fiind membră al UINL, are nevoie de un cod deontologic al notarilor care să fie funcțional, un mecanism care să reglementeze și să apere această activitate. În conformitate cu Codul Etic al Notarilor din Republica Bulgară (în continuare codul): ”Prezentul Cod reglementează relațiile profesionale etice ale notarilor și relațiile dintre notari și subiecții de drept, dintre colegi – notari și Camera Notarială. Activînd independent în profesia sa, notarul este obligat să se conducă de normele etice aprobate de către prezentul Cod³⁰”.

La forumul notarial din martie 2008 Asociația Notarilor ”Nota” a menționat despre efectele intrării în vigoare de la 01.07.2007 al Legii cu privire la mediere³¹, care permite notarului să primească atestat de mediator și să practice această activitate, nu poate fi spus că calitatea de mediator notarul nu o avea înainte, ba dimpotrivă a favorizat apariția acestui termen, în prezent va fi posibil de practicat această activitate în rînd cu activitatea notarială. Însă nu putem afirma totalmente că notarul este un mediator, această caracteristică reiese din specificul funcției, și anume în momentul consultării părților notarul nu poate lua poziția unei părți, scutul legii l-a împuternicit pe notar să fie doar de partea dreptății și adevărului bazat exclusiv pe prevederile legislației în vigoare. Asociațiile Obștești Uniunea Notarilor din Republica Moldova și Asociația Notarilor din Republica Moldova ”NOTA” au alarmat Guvernul Republicii Moldova, Ministerul Justiției și alte organe competente cu faptul nederminării statutului notarilor

stagiari, care astăzi sînt cei mai defavorizați – fără garanții de carieră notarială. Astfel asociațiile notariale din Rm încearcă să promoveze interesele notarilor, cu toate acestea de cele mai deseori aceste asociații urmează să se unească pentru a promova interesele tuturor notarilor situați pe teritoriul RM.

În prezent în Republica Moldova spre regret nu există o asociație a notarilor care ar include la rîndul său toți notarii, precum și există un organ consultativ, la care, în caz de necesitate, notarul ar putea să se adreseze direct. Totuși, trebuie de menționat că Ministerul Justiției al RM nu poate acorda persoanei, care desfășoară activitatea notarială, o consultație juridică la un nivel înalt, avînd numai obligația de a asigura practica notarială unică.

În final este necesar de menționat discrepanțele care sunt prezente în organizarea notarială. Odată cu lichidarea Camerelor și ale Uniunii au confirmat existența unor divergențe în interiorul profesiei. Notarii neavînd încredere în modalitățile și procedeele de administrare a profesiei n-au mai dorit să se unească benevol într-o asociație, astfel în prezent avem 3 asociații de notari care apără interesele notarilor, în același timp am observat conflicte dintre aceste asociații.

Propunem de a transpune implementarea în practică a politicilor notariale să fie puse pe seama unei singure asociații care ar întruni majoritatea notarilor.

În urma cercetărilor expuse sîntem de părerea că organizațiile obștești necesită să se întrunească pentru a apăra și promova drepturile notarilor, precum și pentru a reprezenta notariatul peste hotarele Republicii Moldova, atitudinea negativă față de camerele notarială mai persistă și în prezent printre rîndurile notarilor fiind denumite și ”*mașini de colectat bani*”, deoarece conform legislației vechi notarii erau obligați să verse în bugetul camerelor notariale 5% din venit, ceea ce constituia o sumă destul de impunătoare, și de aceea au intervenit nemulțumiri în rîndurile notarilor. Însă dreptul la asociere este un drept fundamental fiind reglementat de Legea cu privire la asociațiile obștești³², legea cu privire la notariat, astăzi este necesar de reglementat unele recomandări notarilor pentru a le ridica spiritul de asociere și încredere în forțele proprii, cu care vor putea mult mai ușor să lupte contra conflictelor apărute.

Copyright©Aliona CARA, 2010.

²⁹ Ibidem, c.28.

³⁰ Codul Etic al Notarilor din Bulgaria adoptat de către Adunarea Generală al Camerei Notarilor din Bulgaria, care a avut loc la Sofia pe data de 29-30 ianuarie 2000 în conformitate cu art. 37 și 74 al Legii cu privire la notariat și activitatea notarială și este parte integrantă al Statutului Camerei Notariale.

³¹ Legea cu privire la mediere Nr. 134 din 14.06.2007, MO Nr. 188-191 din 07.12.2007, în vigoare din 01.07.2008

³² Legea cu privire la asociațiile obștești nr. 837-XIII, din 17.05.1996, MO nr. 6/54 din 23.01.1997, republicată nr. 153-156 BIS din 02.10.2007, art.12.